

ÇUVAŞ TÜRKÇESİ ve TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE YALANCI EŞ DEĞERLER

Feyzi ERSOY*

Özet: Lehçeler arası aktarma problemleri üzerinde son yıllarda sıklıkla durulmuştur. Yalancı eş değerler konusu da aktarma problemlerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, daha önceleri çeşitli lehçelerde işlenen yalancı eş değerler konusuna Çuvaş Türkçesi açısından yaklaşılmıştır. Çalışmada kelimeler, filler ve İsimler başlığı altında iki grupta değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: yalancı eş değer, Çuvaş Türkçesi, Türkiye Türkçesi

Chuvash Turkish and the False Cognates in Turkish of Turkey

Abstract: Problems concerning linguistic transfers among dialects has been of frequent interest in recent studies. The issue of "false cognates" is one of such problems. This study deals with the false cognates in relation to the transfers between Cuvash and Turkish of Turkey. The word categories studied in this article are verbs and nouns.

Keywords: false cognates, Cuvash, Turkish of Turkey.

Lehçeler arası aktarma problemleri, son zamanlarda üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Ülkemizde, doksanlı yılların ortalarından beri aktarma faaliyetlerinin hız kazanması ve çeşitli üniversitelerde açılan Türk lehçeleri ve edebiyatları bölümlerinde okutulan "Metin Aktarma" dersleri, problemin fark edilmesine yardımcı olmuş; beraberinde çözüm yolları da üretilmeye çalışılmıştır. Gerek çeşitli bildiri ve makalelerle, gerekse hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleriyle birlikte mesele ele alınmaya başlanmıştır.

Türk lehçelerinin hepsinin aynı kökten geldiği; aralarında fonetik, morfolojik, leksik ve sentaktik pek çok ortaklığın bulunduğu bilinmektedir. Hâl böyleyken geçen zaman göstermiştir ki, lehçeler arası aktarma çok da kolay bir iş değildir. Birtakım özel hususların bilinmemesi ya da dikkate alınmaması ortaya ciddi yanlışların çıkmasına sebep olmaktadır.

Kirişçiöğlü, araştırmacıların aktarma sorunları üzerinde dururlarken genellikle şu maddelere dikkat çektiklerini belirtmiştir.

1. Kelimelerde yalancı eşdeğerlik
2. Eklerde yalancı eşdeğerlik
3. Orijinal metnin aslını korumama

---

* Araş. Gör., Gazi Üniversitesi.

4. Orijinal metnin aslını uyarlama
5. Yanlış ek seçimi
6. Atasözleri ve deyimleri yanlış aktarma
7. Cümlenin öğelerini doğru düzgün yerleştirememesi (Kirişçioğlu 2006: 23-24).

Biz, bu çalışmamızda yukarıda sıralanan problemlerden yalancı eşdeğerlik üzerinde durmak ve Çuvaş Türkçesinden örnekler vermek istiyoruz. Yapılan çalışmalardan hareketle “yalancı eş değer” den, iki lehçe arasında sesteş olup da anlam bakımından tamamen farklı olan kelimelerin kastedildiğini anlıyoruz. Bu tür kelimeler, araştırmacılarca “yalancı eşdeğerler”, “sahte karşılıklar”, “sözde denkteşler”, “tam yalancı eş değer kelimeler”, “yalancı eşdeğerlik” ve “aldatıcı kelimeler”, gibi isimlerle karşılanmıştır.

Lehçeler arası aktarma meselelerine ülkemizde ilk dikkat çeken isimlerin başında gelen Ahmet B. Ercilasun, yalancı eş değer ya da benzeri bir terim kullanmadan “*Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar*” ve “*Lehçeler Arası Aktarma*” gibi yazılarında konuya dolaylı olarak temas etmiş ve sağlam bir aktarma için yapılması gerekenleri sıralamıştır¹.

Resulov, “*Akraba Diller ve ‘Yalancı Eş Değerler’ Sorunu*” başlıklı yazısında çeviri bilimine yalancı eş değer terimini “*Kaynak-dildeki bir kelimeyle amaç, dildeki bir kelimenin köken, yazılış ve söylenişlerinin aynı, anlamlarının ayrı olması durumu ifade edilmektedir.*” şeklinde açıklamıştır. Resulov, bunun için Türkçede “sahte karşılıklar” veya “sözde denkteşler” de denilebileceğini söylemiştir (Resulov 1995:916). Yalancı eş değerlerin ortaya çıkışında çeşitli sebeplerin etkili olduğunu belirten Resulov, Türkçe ve Azericede kullanılan yalancı eş değerlerin sayısını yaklaşık 2000 olarak vermiştir (Resulov 1995: 924).

Konuyu, “*Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler*” başlıklı bildirisinde ele alan Fatma Özkan, “yalancı eş değer” ya da başka herhangi bir terim kullanmadan 28 kelime üzerinde durmuş ve Azerbaycan, Başkurt, Tatar, Kazak, Hakas vb. lehçelerden örnekler vermiştir (Özkan 1999: 883-889).

Ayşe İlker, “*Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler*” adlı çalışmada bu konuda yapılan hatalardan² birini “Sesteş kelimelerin, farklı anlam taşımalarına rağmen, kendi lehçelerindeki anlamıyla verilmesi” başlığı altında göstermiştir (İlker 1999:556).

“*Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği*” başlıklı yazısında Mustafa Uğurlu, Türk lehçeleri arasında “tam yalancı eş değer kelimeler”in de varlığından

¹ *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler* adlı eserde yer alan (s. 179-207, 91-100) yazılardan ilki 1992’de Dil Dergisi’nde, ikincisi ise 1994’te Türk Dili Dergisi’nde yayımlanmıştır.

² İlker, ortaya konan örneklerin hata ve yanlıştan ziyade bir lehçenin standardına aykırılık gösterdiğini düşündüğü için “hata” yerine “aykırılık” kelimesini tercih etmiştir.

bahsetmiş ve bunun tanımını şu şekilde vermiştir: “*Bunlar, ses ve yapı bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldiği bilinen, ancak kavram alanları bakımından hiç örtüşmeyen kelimelerdir. Ayrıca, aynı kaynaktan gelmeyen sesteş (“homonym”) kelimeler de buraya dahil edilebilir. Bu tür kelimelerde bir “eş değerlik”ten söz edilemez.*” (Uğurlu 2004: 37).³

Meseleye Türkmençe esasında yaklaşan Kirişçioğlu, öğrencilerin yaptıkları aktarmalarda en çok yalancı eşdeğerlik noktasında hata yaptıklarına dikkat çekmiş; yapılan hataların % 20’sinin bundan kaynaklandığını belirtmiştir (Kirişçioğlu 2006: 31).

Seyitnazar Arnazarov, “*Türkmen ve Türkçesinin Ortak Fiillerinin Anlam Bakımından Genel Bir Mukayesesi*” başlıklı bildirisinde yalancı eşdeğerlik oluşturan *tapmak, yapmak, beğenmek, beklemek, avunmak, eğlenmek, irkilmek, saldırmak, kıskanmak, kandırmak, okşamak, dolandırmak, tarif etmek* fiilleri üzerinde durmuştur. (Arnazarov 2004: 204-219).

Hüseyin Yıldırım, “*Türkmen Türkçesindeki Aldatıcı Kelimeler*” başlıklı bildirisinde⁴ Türkmenceden 127 isim ve 43 fiil örneği göstermiş, bunları kendi içinde gruplandırmıştır.

Dilek Ergönenç Akbaba ise “*Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler*” başlıklı yazısında metinlerden aldığı örnekler yardımıyla meseleyi Nogay lehçesi esasında ele almıştır (Ergönenç Akbaba 2007:151-176).

Yapılan çalışmalar, genellikle kelimelerdeki yalancı eşdeğerlik üzerinde yoğunlaşmışken Uğurlu 2000’de ve Ahmet Karadoğan’ın, “*Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eş Değerliği ve Yalancı Eş Değer Yapılar*” başlıklı bildirisinde eklerdeki yalancı eş değerlik üzerinde de durulmuştur (Karadoğan 2004: 1591-1604).

Çuvaş Türkçesi, bugün Türkiye Türkçesine en uzak lehçe olarak kabul edilmektedir. Çuvaşçadan Türkiye Türkçesine yapılacak aktarmalar için elbette diğer lehçelerde olduğu gibi başka unsurların da çok iyi bilinmesi ve kavranması gerekmektedir. Türkiye Türkçesiyle Çuvaş Türkçesi arasında sesteş olan ve aktarma esnasında belki de en çok karşılaşılabilecek kelimelerin listesini Çuvaşça-Ruşça

³ Uğurlu, yalancı eş değer kelimelere “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘Abay Yolu’ Romanı” başlıklı yazısında da temas etmiştir (Uğurlu 2000: 63-66). Uğurlu, yine eş değerlik meselesini ele aldığı “Kırgız ve Türkiye Türkçesi Arasında Bire Bir Kelime Eş Değerliği” başlıklı yazısında ise yalancı eş değerler üzerinde durmamıştır (Uğurlu 2002: 289-401).

⁴ 2005 yılında, “I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu”nda sunulan yayımlanmamış bildiri.

sözlükten çıkarmaya çalıştık⁵. Fiil ve İsim şeklinde iki gruba ayırdığımız kelimeler şunlardır:

FİİLLER

1. Çuv. **ak-** “ekmek” (ÇRS, s. 27); TTR. **ak-** “1. Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere gitmek” (TS, s. 57)
2. Çuv. **an-** “inmek, çökmek” (ÇRS, s. 33); TTR. **an-** “1. Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek, zikretmek, hatırlamak” (TS, s. 103)
3. Çuv. **as-** III “yaramazlık etmek, azmak, şımarmak, coşmak” (ÇRS, s. 43); TTR. **as-** “Bir şeyi aşağıya sarkacak biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak” (TS, s. 132)
4. Çuv. **avlan-** “evlenmek” (ÇRS, s. 22); TTR. **avlan-** “2. Ava gitmek, ava çıkmak, av için dolaşmak” (TS, s. 149)
5. Çuv. **çak-** “azalmak, kısalma, düşmek” (ÇRS, s. 576); TTR. **çak-** III “1. Vurarak sokup yerleştirmek” (TS, s. 384)
6. Çuv. **şla-** “icat etmek, uydurmak, iyice düşünmek” (ÇRS, s. 54); TTR. **ışla-** “ıslatmak” (TS, s. 916)
7. Çuv. **şlan-** “akıllanmak, uslanmak” (ÇRS, s. 54); TTR. **ışlan-** “Islak duruma gelmek” (TS, s. 916)
8. Çuv. **il-** “almak, kabul etmek” (ÇRS, s. 110); TTR. **il-** II “1. Hafif bir düğüm yaparak bağlamak” (TS, s. 959)
9. Çuv. **katıl-** “kırılmak, yarılmak, azalmak, eksilmek, küçülme” (ÇRS, s. 152); TTR. **katıl-** I “2. Bir topluluğa girmek, iştirak etmek”, II “Aşırı derecede gülme, ağlama, gıdıklanma, korkma vb. tepkiler sırasında, solunum kaslarının kasılması üzerine soluk kesilmek” (TS, s. 1105)
10. Çuv. **kay-** “görmek, yürümek, gelmek” (ÇRS, s. 134); TTR. **kay-** II “2. Kaygan bir yüzey üzerinde birdenbire dengesini yitirmek” (TS, s. 1118)
11. Çuv. **kur-** “görmek” (ÇRS, s. 194); TTR. **kur-** “1. Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek”, 2. Hazırlamak, 3. Yaylı, zembekli şeylerde yayı veya zembereği germek (TS, s. 1259)
12. Çuv. **sap-** “dökmek, serpmek, saçmak” (ÇRS, s. 344); TTR. **sap-** “1. Yön değiştirmek” (TS, s. 1701)

⁵ Türkiye Türkçesi için Türkçe Sözlük esas alınmıştır. Bazı kelimelerin birden çok anlamı bulunduğu için bunlardan yalnızca en çok kullanılan biri veya birkaçı gösterilmiştir.

13. Çuv. **sar-** “sermek, yaymak, döşemek, genişletmek, yaymak, ışın yaymak, ışımak” (ÇRS, s. 345); TTR. **sar-** “1. çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak, çevrelemek”, 2. “Kuşatmak, çevirmek, ihata etmek” (TS, s. 1706)

14. Çuv. **sarı-** “genişlemek, artmak” (ÇRS, s. 346); TTR. **sarı-** “1. Sarma işi yapılmak”, “2. Bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolanmak” (TS, s. 1705)

15. Çuv. **sun-** “arzu etmek” (ÇRS, s. 382); TTR. **sun-** “1. Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, yollamak, göndermek, takdim etmek” (TS, s. 1820)

16. Çuv. **tapın-** “saldırmak, basmak, hücum etmek” (ÇRS, s. 443); TTR. **tapın-** “1. Tanrı’ya veya ilah olarak tapınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını bildirmek için belirli kurallara bağlı dinî hareketlerde bulunmak” (TS, s. 1904)

17. Çuv. **taşla-** “dans etmek” (ÇRS, s. 450); TTR. **taşla-** “1. Taş atmak, taş tutmak” (TS, s. 1916)

18. Çuv. **yar-** “akmak, göndermek” (ÇRS, s. 649); TTR. **yar-** “1. Uzunlamasına bölüp ayırmak” (TS, s. 2139)

İSİMLER

1. Çuv. **ahır** “belki, olabilirlik” (ÇRS, s. 48); TTR. **ahır** “Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer, hayvan damı” (TS, s. 42)

2. Çuv. **akış** “kuğu” (ÇRS, s. 28); TTR. **akış** “1. Akma işi veya biçimi” (TS, s. 53)

3. Çuv. **al** “el” (ÇRS, s. 29); TTR. **al (I)** “1. Kanın rengi, kızıl, kırmızı”; **al (II)** “Aldatma, düzen, tuzak, hile” (TS, s. 62, 63)

4. Çuv. **ala** “elek, kalbur” (ÇRS, s. 29); TTR. **ala** “1 Karışık renkli, çok renkli, alaca” (TS, s. 63)

5. Çuv. **alay** “evet, tabi” (ÇRS, s. 29); TTR. **alay (I)** “1. Herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk, 2. Çok kalabalık, 3. Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu”... (TS, s. 66)

6. Çuv. **alık** “kapı” (ÇRS, s. 30); TTR. **alık (I)** “akılsız, sersem, budala, ebleh” (TS, s. 73)

7. Çuv. **alın** “bir miktar un; bir ölçek un” (ÇRS, s. 30); TTR. **alın** “1. alma işi” (TS, s. 73)

8. Çuv. **ama** “dişi, kancık” (ÇRS, s. 32); TTR. **ama** “1. Çelişkili ve tutarsız iki cümleyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz, amma” (TS, s. 86)

9. Çuv. **aman** “her zaman, daima” (ÇRS, s. 33); TTR. **aman** “1. Yardım istenildiğini anlatan bir söz” (TS, s. 87)

10. Çuv. **ana** “ağıl; toprak parçası; etrafı duvarla çevrili yer, delik, çukur” (ÇRS, s. 34); TTR. **ana** “1. Çocuğu olan kadın, anne” (TS, s. 92)

11. Çuv. *ara* “evet” (ÇRS, s. 39); TTR. *ara* “1. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boşluk, mesafe” (TS, s. 110)
12. Çuv. *arşın* “erkek” (ÇRS, s. 41); TTR. *arşın* “Yaklaşık 68 cm’ye eşit olan uzunluk ölçüsü” (TS, s. 124)
13. Çuv. *aşı* “tırıs” (ÇRS, s. 49); TTR. *aşı* “1. Birtakım hastalıklara karşı bağışıklık sağlamak için vücuda verilen, o hastalığın mikrobuyla hazırlanmış eriyik” (TS, s. 136)
14. Çuv. *aşık* “hasır” (ÇRS, s. 49); TTR. *aşık* “1. aşık kemiği” (TS, s. 136)
15. Çuv. *av* “işte” (ÇRS, s. 19); TTR. *av* “1. Karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi” (TS, s. 147)
16. Çuv. *ay* “aşağı, alt” (ÇRS, s. 25); TTR. *ay II* “1. Art arda gelen iki yeni ay arasındaki süre, 2. Yılın on iki bölümünden her biri” (TS, s. 151)
17. Çuv. *ayak* “yan” (ÇRS, s. 49); TTR. *ayak* “1. Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü, 2. Bacak” (TS, s. 151)
18. Çuv. *ayık* “yan, böğür, taraf” (ÇRS, s. 26); TTR. *ayık* “1. Sarhoşluğu veya baygınlığı geçmiş olan” (TS, s. 158)
19. Çuv. *bal* “puan” (ÇRS, s. 58); TTR. *bal* “1. Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde” (TS, s. 189)
20. Çuv. *çap* “ün, nam” (ÇRS, s. 578); TTR. *çap (I)* “1. Cisimlerin genişliği, kutur, 2. Büyüklük” (TS, s. 392, 393)
21. Çuv. *elek* “iftira, dedikodu” (ÇRS, s. 633); TTR. *elek* “Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb.nden oluşan araç” (TS, s. 622)
22. Çuv. *emel* “ilaç” (ÇRS, s. 635); TTR. *emel* “Gerçekleştirilmesi zamana bağlı istek” (TS, s. 632)
23. Çuv. *esir* “siz” (ÇRS, s. 637); TTR. *esir* “1. Tutsak, 2. Köle” (TS, s. 650)
24. Çuv. *haşat* “gazete” (ÇRS, s. 539); TTR. *haşat* “1. Darmadağınık, işe yaramaz, bozuk, kötü, 2. Yorgun, bitkin” (TS, s. 855)
25. Çuv. *hak* “değer, bedel” (ÇRS, s. 533); TTR. *hak* “1. Adalet, 5. Pay” (TS, s. 829)
26. Çuv. *kaş* “akşam” (ÇRS, s. 151); TTR. *kaş* “1. Gözlerin önünde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar” (TS, s. 1100)
27. Çuv. *kaşur* “özür dileme” (ÇRS, s. 151); TTR. *kaşur* “Koyun sütünden yapılan, çoğunlukla tekerlek biçiminde, sarımtırak, yağlı bir peynir” (TS, s. 1101)
28. Çuv. *kam* “kim” (ÇRS, s. 138); TTR. *kam* “Şaman” (TS, s. 1051)

29. Çuv. **kama** “kimi, kime”; TTR. **kama** “1. Silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak” (TS, s. 1051)

30. Çuv. **kapan** “yığın, istif, blok” (ÇRS, s. 141); TTR. **kapan** (I) “1. Bazı hayvanları yakalamak için kullanılan, hayvanın ayağının değmesiyle işleyen tuzak (TS, s. 1067)

31. Çuv. **kına** “ancak, sadece” (ÇRS, s. 160); TTR. **kına** “Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, saç ve elleri boyamakta kullanılan toz” (TS, s. 1155)

32. Çuv. **kil** “ev” (ÇRS, s. 175); TTR. **kil** “İslandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak” (TS, s. 1180)

33. Çuv. **kivî** “ihtiyar, koca, kart; köhnemiş, eskimiş” (ÇRS, s. 175); TTR. **kivi** (I) “Kivigillerden, kanatları küt olduğu için uçamayan, bacakları güçlü, Yeni Zelanda’da yaşayan bir kuş, apteriks”, (II) “Kahverengi tüylü kabuğu soyularak yenen yeşil renkli sulu, C vitamini bakımından zengin meyve” (TS, s. 1190)

34. Çuv. **kulak** “yumruk” (ÇRS, s. 191); TTR. **kulak** (I) “1. Başın her iki yanında bulunan işitme organı” (TS, s. 1248)

35. Çuv. **kum** “vaftiz babası, manevi baba” (ÇRS, s. 192); TTR. **kum** “1. Silisli kütlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler” (TS, s. 1252)

36. Çuv. **kupa** “yığın, küme” (ÇRS, s. 193); TTR. **kupa** (I) “1. Cam veya seramikten yapılmış, kulplu, büyük bardak, 3. Altın, gümüş, bronz veya kristalden yapılmış, yarışma ödülü olarak verilen ayaklı kap” (TS, s. 1255)

37. Çuv. **mana** “beni, bana”; TTR. **mana** “Anlam” (TS, s. 1338)

38. Çuv. **marka** “pul” (ÇRS, s. 228); TTR. **marka** “1. Resim veya harfle yapılan işaret, 2. Bilet, para yerine kullanılan metal veya başka şeyden parça, 3. Bir ticari malı, herhangi bir nesneyi tanıtmaya, benzerinden ayırmaya yarayan özel isim veya işaret” (TS, s. 1346)

39. Çuv. **pas** I “kırağı”, II “lamba”, III “pas”⁶ (ÇRS, s. 273); TTR. **pas** (I) “1. Su içinde ve nemli havada metallerin, özellikle demirin yüzeyinde oksitlenme sonucu oluşan madde” (II) “1. Bazı top oyunlarında oyunculardan birinin topu takım arkadaşına geçirmesi” (TS, s. 1579, 1280)

40. Çuv. **pay** “cüz, unsur, eleman” (ÇRS, s. 265); TTR. **pay** “1. Birden fazla kişinin arasında bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen bölüm, hisse” (TS, s. 1586)

41. Çuv. **pek** “gibi” (ÇRS, s. 284); TTR. **pek** “1. Sert, katı, 2. Sağlam, dayanıklı” (TS, s. 1590)

42. Çuv. **pus** “bozuk para” (ÇRS, s. 315); TTR. **pus** (I) “1. Görüş uzaklığını çok azaltmayan bir tür hafif sis” (TS, s. 1632)

⁶ Örnek, kelimenin ilk iki anlamının karışıklığa yol açabileceği düşünülerek verilmiştir.

43. Çuv. *salam* “selam” (ÇRS, s. 340); TTR. *salam* “Sığır, hindi vb. etinden yapılan, genellikle dilimlenerek soğuk yenen bir yiyecek” (TS, s.1688)

44. Çuv. *sır* “peynir” (ÇRS, s. 390); TTR. *sır* (I) “1. Bazı nesnelere parlaklık verme, dış etkenlerden koruma, sızmalarını önlemek vb. amaçlarla sürülen, saydam veya donuk vernik”, (II) “1. Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey” (TS, s. 1755, 1756)

45. Çuv. *süs* “iplik, lif, fiber” (ÇRS, s. 387); TTR. *süs* “1. Süslemeye, süslenmeye yarayan şey, bezek” (TS, s. 1884)

46. Çuv. *taka* “koç” (ÇRS, s. 438); TTR. *taka* “1. Doğu Karadeniz bölgesine özgü yelkenli bir tür kıyı teknesi (TS, s. 1887)

47. Çuv. *tan* “denk, eşit” (ÇRS, s. 441); TTR. *tan* “Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir” (TS, s. 1899)

48. Çuv. *tar* “ter” (ÇRS, s. 444); TTR. *tar* “Doğu Anadolu ile Azerbaycan’da çalınan bir çalgı türü” (TS, s. 1904)

49. Çuv. *tmar* “kök, damar” (ÇRS, s. 505); TTR. *tmar* (I) “1. Yara bakımı, 2. Ağaç bakımı, 3. Binek hayvanlarının kıllarını, derisini temizleme” (TS, s. 1975)

50. Çuv. *tıp* “dip, alt; ” (ÇRS, s. 472); TTR. *tıp* “1. Aynı cinsten bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan örnek, 2. Tür, çeşit” (TS, s. 1983)

51. Çuv. *tipi* “kuru” (ÇRS, s. 483); TTR. *tipi* “Kar fırtınası” (TS, s. 1983)

52. Çuv. *var* “yar, dere, orta, merkez” (ÇRS, s. 64); TTR. *var* “1. Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı” (TS, s. 2077)

53. Çuv. *varak* “sel çukuru, nehir yatağı” (ÇRS, s. 64); TTR. *varak* “1. Yaprak, 2. Yazılı kâğıt, varaka” (TS, s. 2078)

54. Çuv. *varış* “bir tür çiçek” (ÇRS, s. 64); TTR. *varış* “1. Varma durumu veya biçimi” (TS, s. 2079)

55. Çuv. *yaka* “cilalı, parlak” (ÇRS, s. 645); TTR. *yaka* “1. Giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü, 2. Giysilerin boyna gelen bölümüne eklenen ve türlü biçimlerde olan parçası, 3. Kıyı, kenar, taraf” (TS, s. 2119)

56. Çuv. *yal* “köy” (ÇRS, s. 646); TTR. *yal* “Köpek ve ineklere yedirilmek için un ve kepeklerle hazırlanan yiyecek” (TS, s. 2114)

57. Çuv. *yalan* “daima, sürekli” (ÇRS, s. 646); TTR. *yalan* “1. Aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen söz, kıtır, 2. Gerçek olmayan, asılsız, uydurma”(TS, s. 2114)

58. Çuv. *yat* “başlık, isim” (ÇRS, s. 650); TTR. *yat* (I) “Kalkan, zırh vb. koruma aracı, (II) “Özel gezinti gemisi” (TS, s. 2145)

Çuvaşça, bugün ülkemizde lisans seviyesinde öğretilmemektedir. İlerleyen yıllarda mutlaka bu da gerçekleşecektir. Çuvaşçadan Türkiye Türkçesine yapılacak aktarmalarda artışın olacağı da bir gerçektir. Doğru ve güzel bir aktarma için

gereken diğer unsurların yanı sıra yalancı eş değerlerin de bilinmesi ve dikkate alınması özellikle Çuvaşçayla yeni tanışan öğrencilerin ve araştırmacıların hata riskini de en aza indirecektir.

Kaynaklar

- ERCİLASUN, Ahmet B. (1999), **Türk Dünyası Üzerine İncelemeler**, Akçağ Yay.
- ERGÖNENÇ AKBABA, Dilek (2007), “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler”, **Bilig**, Yaz 2007, sayı: 42: 151-176.
- İLKER, Ayşe (1999), “Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler”, **3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996**, Ankara 1999: 553-560.
- KARADOĞAN, Ahmet (2004), “Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eş Değerliliği ve Yalancı Eş Değer Yapılar”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, 20-26 Eylül 2004, Ankara: 1591-1604.
- KİRİŞÇİOĞLU, Fatih (2006), “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 20: 21-35.
- ÖZKAN, Fatma (1999), “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler”, **3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996**, Ankara 1999: 883-889.
- RESULOV, A. (1995), “Akraba Diller ve “Yalancı Eş Değerler” Sorunu”, **Türk Dili**, sayı 524: 916-924
- TÜRKÇE SÖZLÜK**, (2005), Ankara: TDK Yayınları.
- UGURLU, Mustafa (2000), “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve Abay Yolu Romanı”, **Bilig**, sayı 15: 59-80.
- , (2001), “Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, **Uluslar Arası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri** (Yayımlayan: Nurettin Demir-Emine Yılmaz), Gazimağusa: 197-206.
- , (2002), “Kırgız ve Türkiye Türkçesi Arasında Bire Bir Kelime Eş Değerliliği. ‘Camiyla’ Romanındaki Meseleler Üzerine”, **Scholarly Depth and Accuracy. A Festschrift to Lars Johanson** (Yayımlayan: Nurettin Demir-Fikret Turan), Ankara: Grafiker Yayınları: 389-401.
- , (2004), “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eşdeğerliliği”, **Bilig**, sayı 29: 29-40.
- YILDIRIM, Hüseyin (2005), “Türkmen Türkçesindeki Aldatıcı Kelimeler”, **Gazi Üniversitesi, I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu**, 11-13 Mayıs 2005 Ankara (Yayımlanmamış bildiri).